

2024-ben jelent meg az Akadémiai Kiadó gondozásában az „...aki bátor és odaadó hazafi volt”. Emlékkötet Irinyi József (1822–1859) tiszteletére című kötet, amelyet Szentgáli-Tóth Boldizsár és Schweitzer Gábor szerkesztett. A kötet a HUN-REN Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézetében 2022. május 19-én, Irinyi József születésének bicentenáriuma alkalmából megrendezett emlékkonferencián elhangzott előadások írásos, tanulmányra átdolgozott változatait tartalmazza. A kötetet Stipta István lektorálta. Irinyi József a reformkor egyik fontos, bár sajnos méltatlanul háttérbe szorult alakja. Ez az emlékkötet azonban méltó tisztelgés munkássága előtt.

A kötet módszertani és tematikai sokszínűsége, eklektikussága és alapossága által az olvasó betekintést nyerhet Irinyi életrajzán kívül a korabeli Magyarország politikai és szellemi életébe, megismerheti Irinyi munkásságát, valamint a reformkorban és az 1848-as forradalomban betöltött szerepét és nézeteit.

A kötet nagy merituma, hogy különféle tudományterülettel foglalkozó neves szerzők tanulmányait gyűjti egybe, ezáltal az olvasó árnyaltabb képet kap Irinyi József munkásságának különböző aspektusairól.

Az előszóban a szerkesztők megjegyzik, hogy az utókor inkább Irinyi József vegyész bátyja, János nevét őrizte meg, ezért is érezték úgy, hogy méltó emléket kell állítaniuk az öcsének.

A kötetben összesen hét különböző tanulmány szerepel, amelyek elsősorban Irinyi ifjúkori világutazói, újságírói, műfordítói és politikai munkásságát mutatják be.

Az első, Gángó Gábor által írt tanulmány (*Kodifikáció, helyhatóságok és központosítás Szemere Bertalan és Irinyi József útleírásaiban*) Irinyi önkormányzatisághoz fűződő viszonyával foglalkozik. A tanulmány nemcsak Szemere Bertalan és Irinyi József útleírásait és személyes élményeit mutatja be, hanem ezenfelül részletesen beszámol a két politikai államirányítással kapcsolatos nézeteiről és elképzeléseiről, amelyet utazásuk során vitattak meg egymással.¹

Csernus-Lukács Szilveszter és Nagy Noémi tanulmánya (*„én a' Karpáthoktól az adriai tengerig a' magyaron kívül más nemzetiséget nem ismerem” Irinyi József nemzetiségpolitika és nemzetiségpolitikai nézetei*) Irinyi nemzetiségpolitikai nézeteit járja körül.²

Lehotay Veronika munkája (*A vallásügy szabályozásának kérdése Irinyi József munkásságában*) a reformer vallásügyi tevékenységét vázolja fel. Elemzi Irinyi véleményét az állam és az egyház viszonyáról és a vallásszabadság kérdéséről az 1850-es években, valamint az akkori liberális eszméket és azok hatásait a valláspolitikai vitákra.³

Liptai Kristóf Tamás*

Új kötet Irinyi József életéről és munkásságáról

Schweitzer Gábor – Szentgáli-Tóth Boldizsár (szerk.): „...aki bátor és odaadó hazafi volt”. Emlékkötet Irinyi József (1822–1859) tiszteletére. Budapest, 2024. Akadémiai Kiadó – Társadalomtudományi Kutatóközpont – Falk Foundation, 124 p.

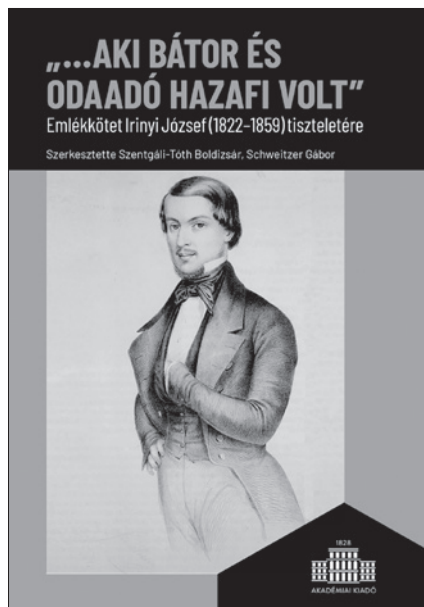
ISBN 978 963 664 069 9

Online megjelenés:

Schweitzer Gábor – Szentgáli-Tóth Boldizsár (szerk.): „...aki bátor és odaadó hazafi volt”. Emlékkötet Irinyi József (1822–1859) tiszteletére. Budapest, 2024. Akadémiai Kiadó – Társadalomtudományi Kutatóközpont – Falk Foundation, 124 p.

ISBN 978 963 664 070 5

DOI: <https://doi.org/10.1556/9789636640705>

Az Irinyi Józsefnek emléket állító könyv borítója

Szentgáli-Tóth Boldizsár tanulmánya (*Egy nagy hatású regény első magyar fordítója – Irinyi József és a Tamás Bátya Kunyhója*) című fejezet Irinyi József műfordítói tevékenységét emeli ki. Ő volt az első magyar fordítója Harriet Beecher Stowe *Tamás bátya kunyhója* című regényének. A szerző bemutatja, Irinyi miért tartotta fontosnak a rabszolgaellenes regény magyarra ültetését közvetlenül a reformkort és a szabadságharc leverését követően, és milyen visszhangot keltett a regény a magyar közönség sorai között.⁴

Gosztonyi Gergely elemzésében (*„Kétszer kettő négy”, avagy Irinyi József találkozása a cenzúrával és a sajtószabadsággal*) a cenzúra és a sajtószabadság viszonyáról olvashatunk. A szerző bemutatja a cenzúra működését, és azt, hogy milyen nehézségekkel járt a reformkorban az újságírói tevékenység a véleménynyilvánítás korlátozása miatt, továbbá elemzi Irinyi sajtószabadságért folytatott harcát is.⁶

Schweitzer Gábor tanulmányából (*„...az országgyűlés legjobb hévmérője az alkotmányos életnek” – Irinyi József nézetei az országgyűlés rendezéséről*) megismerhetjük a reformkori országgyűlést és alkotmányos életét. A címből is következtetni lehet arra, hogy Irinyi szerint az országgyűlés az alkotmányos élet legfontosabb értékmérője: a parlament a nemzeti akarat kifejezésének első számú intéz-

vezéssel járt a reformkorban az újságírói tevékenység a véleménynyilvánítás korlátozása miatt, továbbá elemzi Irinyi sajtószabadságért folytatott harcát is.⁶

* Liptai Kristóf Tamás, PhD-hallgató, Károli Gáspár Református Egyetem, Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola.

ménye. A tanulmány bemutatja Irinyinek a reformkori parlament működésének hatékonyabbá tételére vonatkozó javaslatait és elképzeléseit.⁷

Végül Nagy Péter munkájából (*A kortársak Irinyi Józseféről*) pedig azt tudhatjuk meg, miként vélekedtek a kortársak Irinyi Józseféről. A szerző először bemutatja az emlékiratok, korabeli cikkek, megjegyzések alapján, hogyan lett Irinyiből újságíró. Ezt követően foglalkozik a forradalom és szabadságharcban játszott szerepét és Bach-korszakbeli tevékenységét megítélő naplóbejegyzésekkel, memoárokkal, végül pedig a halálhírét és fogadtatását elemzi. A tanulmány célja, hogy feltárja és összegyűjtse a kortársak személyes visszaemlékezéseit Irinyiről: megismerhetjük Irinyi személyiségét, politikai szerepvállalását és vitáit.⁸

A tanulmányok egyfelől a már ismert tények és események áttekintésén túl számos új kutatási eredményeket is hoznak. Az emlékkötet remek forrásul szolgálhat a későbbiekben a korszak kutatói, de a történelem iránt érdeklődő szélesebb közönség számára is.

Maga a kötet címe is különösen beszédes: „...aki bátor és odaadó hazafi volt”. A mű rávilágít Irinyi politikai szerepvállalására és küzdelmére a nemzeti szellem és gondolkodás felvirágoztatása érdekében, végül a szellemi örökségére, amelyet hagyatékkul hagyott ránk. További érdeme a kötetnek, hogy Irinyi alakját nem idealizálja és nem misztifikálja, a szerzők

A Tamás bátya kunyhója és szerzője a *Hölgylutárban* 1853-ban⁵

végig tárgyilagosan, a tényekre és forrásokra alapozva mutatják be Irinyi tetteit és gondolatait.

A kötet szerkezete logikus és tagolt, amely a szerzők munkája mellett a szerkesztők különös gondosságának köszönhető. A tanulmányok logikus sorrendben követik egymást, kezdve Irinyi nyugati utazásaival. A különböző tanulmányok terjedelme alapvetően azonos, bár néhány írás a többihez képest hosszabb, ez azonban nem töri meg a struktúrát és az arányokat.

A kötet kifejezetten gazdagon illusztrált az útnaplókból, egykorú cikkekből és Irinyi különböző beszédeinek leírataiból, publikációiból származó idézetekkel. Ez segít megeleveníteni az olvasó előtt a korabeli pezsgő szellemi életet, ugyanakkor meg kell említeni, hogy néhány esetben egy-egy hosszabb hivatkozás megtörte a gondolatmenetet, de ez nem vesz el a kötet fent részletezett érdemeiből.

Összegzésképpen megállapítható, hogy a bemutatott emlékkötet jelentős megemlékezés Irinyi József életéről és munkásságáról, valamint fontos adalékokkal szolgál a korszakban uralkodó politikai és szellemi változásokról. A különböző szerzők tanulmányaiban visszatükröződik az Irinyi iránt érzett tisztelet, de nem befolyásolja a kritikai szemléletet. A mű méltó emléket állít a reformkor egyik kevésbé ismert hazafia előtt, akinek szellemi munkássága a kor és a magyar történelem fontos fejezete.

Jegyzetek

- GÁNGÓ Gábor: Kodifikáció, helyhatóságok és központosítás Szemere Bertalan és Irinyi József útleírásaiban. In SCHWEITZER Gábor – SZENTGÁLI-TÓTH Boldizsár (szerk.): „...aki bátor és odaadó hazafi volt”. *Emlékkötet Irinyi József (1822–1859) tiszteletére*. Budapest, 2024. Akadémiai Kiadó – Társadalomtudományi Kutatóközpont – Falk Foundation, 5–18. p.
- CERNUS-LUKÁCS Szilveszter – NAGY Noémi: „én a’ Karpáthoktól az adriai tengerig a’ magyaron kívül más nemzetiséget nem ismerlek”. Irinyi József nemzetképzése és nemzetiségpolitikai nézetei. In SCHWEITZER Gábor – SZENTGÁLI-TÓTH Boldizsár (szerk.): „...aki bátor és odaadó hazafi volt”. *Emlékkötet Irinyi József (1822–1859) tiszteletére*. Budapest, 2024. Akadémiai Kiadó – Társadalomtudományi Kutatóközpont – Falk Foundation, 19–33. p.
- LEHOTAY Veronika: A vallásügy szabályozásának kérdése Irinyi József munkásságában. In SCHWEITZER Gábor – SZENTGÁLI-TÓTH Boldizsár (szerk.): „...aki bátor és odaadó hazafi volt”. *Emlékkötet Irinyi József (1822–1859) tiszteletére*. Budapest, 2024. Akadémiai Kiadó – Társadalomtudományi Kutatóközpont – Falk Foundation, 34–43. p.
- SZENTGÁLI-TÓTH Boldizsár: Egy nagy hatású regény első magyar fordítója – Irinyi József és a Tamás Bátya Kunyhója. In SCHWEITZER Gábor – SZENTGÁLI-TÓTH Boldizsár (szerk.): „...aki bátor és oda-

adó hazafi volt”. *Emlékkötet Irinyi József (1822–1859) tiszteletére*. Budapest, 2024. Akadémiai Kiadó – Társadalomtudományi Kutatóközpont – Falk Foundation, 44–53. p.

- Kép forrása: Beecher-Stowe... *Hölgylutár*, 1853. (április 30.) 82. sz. 340. p., Arcanum Újságok.
- GOSZTONYI Gergely: „Kétszer kettő négy”, avagy Irinyi József találkozása a cenzúrával és a sajtószabadsággal. In SCHWEITZER Gábor – SZENTGÁLI-TÓTH Boldizsár (szerk.): „...aki bátor és odaadó hazafi volt”. *Emlékkötet Irinyi József (1822–1859) tiszteletére*. Budapest, 2024. Akadémiai Kiadó – Társadalomtudományi Kutatóközpont – Falk Foundation, 54–62. p.
- SCHWEITZER Gábor: „...az országgyűlés legjobb hőmérője az alkotmányos életnek” – Irinyi József nézetei az országgyűlés rendezéséről. In SCHWEITZER Gábor – SZENTGÁLI-TÓTH Boldizsár (szerk.): „...aki bátor és odaadó hazafi volt”. *Emlékkötet Irinyi József (1822–1859) tiszteletére*. Budapest, 2024. Akadémiai Kiadó – Társadalomtudományi Kutatóközpont – Falk Foundation, 62–71. p.
- NAGY Péter: A kortársak Irinyi Józseféről. In SCHWEITZER Gábor – SZENTGÁLI-TÓTH Boldizsár (szerk.): „...aki bátor és odaadó hazafi volt”. *Emlékkötet Irinyi József (1822–1859) tiszteletére*. Budapest, 2024. Akadémiai Kiadó – Társadalomtudományi Kutatóközpont – Falk Foundation, 72–81. p.